

De Hommel

CONTACTBLAD IVN Hardenberg - Gramsbergen

In dit nummer:
De reis van wintertaling Zara
Algemene ledenvergadering

BELEEF DE NATUUR!

Autobedrijf Gebr. Veurink
Rheezerweg 40a
7771 TG Hardenberg
0523-264456
www.autoveurink.nl

Herbers

T W E E W I E L E R S

MOLENPLEIN 4
 HARDENBERG
 TEL. (0523) 26 20 54

Wij adviseren u graag over uw verzekeringen, uw hypotheek en bij de aan- en verkoop van uw woning!

- Verzekeringen
- Makelaardij
- Hypotheken
- Bankzaken
- Pensioenen
- Arbodienst

VRIELING
 Dedemsvaart | Hardenberg | Zwolle
 0523 - 28 27 26 mail@vrieling.nl vrieling.nl

Kurk en Fineervloeren | Behang | Houten vloeren
 Kamerbreed Tapijt | Meubelstoffering | Laminaat
 Gordijnen en Raamdecoratie | Interieuradvies
 Karpetten | Vinyl en Marmoleum

voor de totale woonbeleving...

Gramsbergerweg 62 Hardenberg
 Tel: 0523 - 261 234
www.woonwinkelramaker.nl
info@woonwinkelramaker.nl

Bakkerij Slatman
 Bruchterweg 67 Anerbeensweg 34
 Hardenberg Ane/Gramsbergen

Bakkerij Slatman ONZE PRODUCTEN ZIJN GEMAKEN NATUUR.
 NATUURLIJK GOED!
 Ane Brood - Koek - Specialiteitenbakkerij Slatman Hardenberg

Bomen snoeien?

Vraag een vrijblijvende offerte aan

- Snoeien
- Kappen
- Aanplant
- Boomveiligheidscontrole
- Advies

Muilwijk
 BOOMVERZORGING

Pothofweg 4
 7785 JB Anevelde
 06-53218633
www.muilwijkboomverzorging.nl

Voorwoord

Beste IVN-ers,

In de eerst plaats onze dank aan alle personen die meege- werkt hebben om de voorjaarseditie van 'de Hommel' ge- stalte te geven. Het is weer gelukt om u een lezenswaardig blad aan te bieden.

Belangrijk voor ons is het dat u kennisneemt van de uitnodiging van de ALV van 22 april a.s. Uw aanwezigheid en inbreng stellen we zeer op prijs. We hopen op kandidaten die ons bestuur komen versterken. Dat is essentieel voor de vereniging door het vertrek van onze secretaris Jaap Muilwijk en het bestuurslid Bertil Haring. Ze hebben afgelopen jaar en ook daarvoor ook in eerdere besturen hun tijd en energie gegeven om onze vereniging in goede banen te leiden. Dank Daarvoor!

Dat onze vereniging trouwe leden heeft blijkt uit het lijstje met mensen die 25 jaar of zelfs 40 jaar lid zijn. Ze tonen daarmee aan dat ze belangstelling en zorg hebben voor de natuur en trouw zijn aan de idealen van onze vereniging. Op de Algemene Ledenvergadering zal daar dan ook gepaste aandacht aan worden geschonken.

We kunnen uitkijken en ons verheugen op de activiteiten die door de werkgroepen worden georganiseerd. Via onze website, emailberichten en de facebookpagina stellen we u daarvan op de hoogte, maar verstrekken ook informatie over activiteiten van andere natuurorganisaties. Uw spectrum wordt door een bredere keuze verbreed. Altijd leuk om iets nieuws te kunnen ontdekken.

Er op uit gaan in de ons omringende natuur is fascinerend en waarschijnlijk heeft u ook wel een favoriet gebied, wandelroute of plekje. Het is toch leuk om met uw mede IVN-ers te delen waarom u dat vindt. Schrijf eens een artikel(tje), het liefst met een foto erbij en stuur dat naar onze redactie. Velen zullen u dankbaar zijn en ik zeker.

Laat nu de Lente maar komen met zijn fase van ontluikende pracht. Nieuw leven, nieuw geluid, elk jaar weer en daar mogen we samen met volle teugen van genieten.

Henk van Duuren,
Voorzitter

Kievitens en witgatje bij Broeklanden

Colofon

De Hommel

Blad van de IVN-afdeling Hardenberg-Gramsbergen
31ste jaargang, nummer 1-2026

Secretariaat:

E-mail: secretariaat@ivnhardenberg.nl

Redactieadres:

Ereprijs 5A, 7772 NT Hardenberg
E-mail: dehommel@ivnhardenberg.nl

Redactieleden:

André Kok en Cock Slootweg

Drukker:

Editoo B.V., Arnhem

Aan deze uitgave werkten mee:

Het bestuur, Jacqueline Slootweg, Arjen Meerman, Jari Kampjes, Tinus Meilink, Janny Leenheer, Lydia de Waard-Levöleger, Henk van Duuren, Wiebe Tolman

Inhoudsopgave

- 3 Voorwoord, Colofon, Medewerkers, Online actief
- 4 De reis van wintertaling Zara
- 5 Jaarverslag Paddenstoelenwerkgroep 2025
- 6 Het onderhoud van poelen
- 6 Welkom, Oude Hommels
- 7 Sieralgen in onze zwemvijver
- 9 De liefde hangt in de lucht
- 10 Eindejaars wilde-plantentelling
- 10 Vogelweetjes
- 12 Algemene Ledenvergadering
- 13 Start jaar 2026 van de nestkasten
- 14 Biodiversiteit in jouw omgeving verhogen?
- 15 Van de Insectenwerkgroep
- 16 Jaaroverzicht bijzondere vogelwaarnemingen
- 17 Verslag van activiteiten
- 18 Het bestuur, De werkgroepen, Hout voor de open haard

Online actief op:

<https://www.ivn.nl/afdeling/hardenberg-gramsbergen>
<https://ivnhardenberg.waarneming.nl>
<https://www.facebook.com/IVNHardenberg>
<https://www.facebook.com/groups/natuurinhardenberg>
<https://www.vogelskijkenhardenberg.nl>

Bij de voorpagina:

Heideblauwtje

Foto: Thirza Wesselink

De reis van wintertaling Zara

Dit artikel is overgenomen van de blog van de schrijver op www.boswachtersblog.nl/overijssel. Het is overgenomen met zijn toestemming.

Eén van de vrijwilligers van Staatsbosbeheer in Twente vond onlangs in de Engbertsdijksvenen een heel klein zendertje. Omdat op het zendertje een e-mailadres stond, konden we contact opnemen met onderzoekers in Frankrijk. Al snel kregen we een e-mail terug met een prachtig verhaal.

Het begon met een zendertje...

Het gaat over Zara, een vrouwelijke wintertaling die afgelopen jaar richting Twente trok. Zara is de kleinste eendensoort die in Nederland voorkomt. In tegenstelling tot de bontgekleurde mannetjes heeft een vrouwtje een bruin, fijn gespikkeld verenkleed. Dat klinkt misschien eenvoudig, maar het is een meesterstukje van camouflage: precies bedoeld om onopvallend te blijven tussen veenmossen en oeverbegroeiing.

Wintertalingen zijn typische bewoners van gezonde wetlands. Ze leven van zaden, waterplantjes en kleine waterdiertjes in ondiep water – precies het soort leefgebied dat de Engbertsdijksvenen te bieden heeft. Om beter te begrijpen hoe wintertalingen zich door het landschap bewegen, dragen sommige vogels een klein, lichtgewicht zendertje. Zo kunnen de onderzoekers volgen waar ze foerageren, rusten en welke routes ze kiezen. Ook Zara droeg zo'n zendertje.

Een foeragerende wintertaling, vrouwtje

Het zendertje van Zara

Een klein eendje, een enorme route

Eind februari 2025 werd Zara in Noord-Frankrijk uitgerust met het GPS-zendertje, zodat haar trektocht gevolgd kon worden. Vanaf dat moment vloog ze door Europa: Zara vloog eerst via België naar Nederland, waarbij ze boven de uitgestrekte polders en rivieren van Vlaanderen en Brabant trok. In Nederland vervolgde ze haar weg over rivierlandschappen en moerassen richting Noord-Duitsland, waar ze langs het Duitse laagland bij Nedersachsen en Schleswig-Holstein kwam. Daar doorkruiste ze de lagunes van de Baltische kust, zoals de Lübecker Trave en de Kleiner Jasmunder Bodden bij Stralsund, met hun ondiepe wateren en rietkragen.

Vervolgens vloog ze over de vele meren en wetlands in Noord-Polen, zoals het Gardnomeer en de meren van de Mazurische meren, voordat ze uiteindelijk diep in Wit-Rusland aankwam, in het oblast Brest, waar uitgestrekte moerasgebieden en rivierdelta's een perfecte rustplaats voor trekvogels vormen.

In totaal legde ze meer dan 4400 kilometer af. Voor een vogel van amper 300 gram is dat ongelooflijk. Bekijk de reis van Zara op de kaart op <https://www.staatsbosbeheer.nl/-/media/15-nieuws/de-reis-van-zara-topo.jpg>.

Engbertsdijksvenen

Op 22 september zette Zara koers naar het zuidwesten. Na een lange vlucht en een korte stop in Duitsland kwam ze uiteindelijk uit bij de Engbertsdijksvenen, het bijzondere hoogveengebied bij Kloosterhaar. Voor wintertalingen is dit een ideale plek: open water, rust en voedsel. Een waardevol stukje Twentse natuur dat door veel trekvogels wordt gebruikt als rustplaats. Dat Zara hier neerstreek, past precies in het patroon van bijzondere wetlandgebieden die ze op haar reis had aangedaan.

In de Engbertsdijksvenen werd het zendertje uiteindelijk teruggevonden. Wat er precies met Zara gebeurd is, zullen we waarschijnlijk nooit weten. Misschien heeft ze het zendertje afgeworpen, misschien is ze ten prooi gevallen aan een roofvogel – iets wat in wetlands vaak voorkomt. De natuur vertelt niet altijd al haar geheimen, hoe graag we dat soms ook zouden willen.

Hoe belangrijk onderzoek en wetlands zijn

Dankzij het GPS-zendertje krijgen onderzoekers een unieke inkijk in haar trekroute: welke wetlands ze gebruikte, waar ze rustte, waar ze voedsel vond en welke gebieden onmisbaar voor haar waren. Elke locatie waar ze neerstreek – van de Baltische lagunes tot de Engbertsdijksvenen – vertelt iets over de kwaliteit en functie van deze gebieden.

Juist dit soort onderzoek laat zien hoe kwetsbaar het netwerk van wetlands is. Als een moeras, ven of lagune verdwijnt of verstoord raakt, valt er een schakel weg in een keten die duizenden kilometers lang is. Voor een kleine wintertaling kan dat het verschil betekenen tussen een geslaagde trektocht of het einde ervan.

Daarom zijn goed beschermde wetlands essentieel – niet alleen voor Zara, maar voor een enorm aantal trekvogels die deze gebieden nodig hebben om te kunnen overleven. En elk beetje kennis dat we dankzij zenders verzamelen, helpt ons om die plekken beter te begrijpen én beter te beschermen.

Tekst: Kees Jan Westra, boswachter bij Staatsbosbeheer Twente

Jaarverslag Paddenstoelenwerkgroep 2025

De herfst begon heel droog en daarom begonnen we het afgelopen seizoen twee weken later dan in voorgaande jaren, pas half september in plaats van eind augustus. Van half september tot eind november hebben we 14 gebieden bezocht. We bezochten drie keer het Arriër Koeland, vooral omdat dit een zeer paddenstoelrijk gebied is met vaak zeldzame waarnemingen. Omdat het zo'n bijzonder gebied is kwamen op 28 oktober verschillende gerenommeerde mycologen uit Drenthe en Twente ons vergezellen op een dagexcursie. We vonden verschillende soorten Gordijnzwammen en elf soorten Wasplaten, meerdere Koraalzwammen, Stuifzwammen, Mosklokjes en Mycena's. Ook werd een Franjehoed gevonden die nog nooit in Nederland gevonden is en daarom ook nog geen Nederlandse naam heeft: *Psathyrella jacobsonii*. Na alle nadeterminaties stond de teller op 130 soorten.

Verder bezochten we onder andere Boswachterij Hardenberg, Collendoorn en in Ommen het Laar, de Sahara en de Heetdelle.

In het voorjaar kregen we een tip dat op de Lonnekerberg Beekmijtertjes (*Mitrlula paludosa*) te zien waren. Het Beekmijtertje is een zeldzaam paddenstoeltje dat groeit op dode bladeren in heel schone beekjes. Het is het enige paddenstoeltje in Nederland dat in het water groeit. Gelukkig hebben we hem gevonden!

Na een vochtige periode in de zomer hebben we Ambt Delden bezocht. Hier vonden we onder andere de zeldzame roze Roze beukenkoraalzwam (*Ramaria subbotrytis*) en de Bleke cantharel (*Cantharellus pallens*).

Van alle excursies zijn lijsten gemaakt en de waarnemingen zijn allemaal ingevoerd op waarneming.nl.

Tekst en foto's: Lydia de Waard-Levöleger

Beekmijtertje - *Mitrlula paludosa*

Gegordelde gordijnzwam - *Cortinarius trivialis*

Psathyrella jacobsonii

Roze beukenkoraalzwam - *Ramaria subbotrytis*

Ruwe russula - *Russula virescens*

Violetvlekkende moerasmelkzwam - *Lactarius aspidopus*

Het onderhoud van poelen

Op de laatste dinsdagmiddag van februari – op de eerste zonnige dag van dit jaar waar de temperatuur steeg boven de 10 graden - was het druk bij de poelen in de weilanden aan de Veldbrakenweg. De vrijwilligers van het Landschapsonderhoud verzamelden zich daar met laarzen, rieken, harken, zagen, takkenscharen, bosmaaiers en een flinke dosis enthousiasme om samen de handen uit de mouwen te steken.

Deze werkgroep “Landschapsonderhoud” telt 25 personen met een vaste groep van 15 personen. Op verschillende plekken in ons mooie natuurgebied wordt gewerkt aan de ontwikkeling van de natuur en het versterken van de biodiversiteit in het karakteristieke landschap binnen onze gemeente, o.a. paddenscherm herstellen, op snoeien van wandelpaden, zodat deze toegankelijk blijven, het planten van jonge boompjes, heggen onderhouden, nestkasten timmeren en dus ook poelen opschonen.

“Getooid” met een veiligheidshesje, handschoenen aan en “gewapend” met het gereedschap gingen we aan de slag om de poel weer vrij te maken van overtollig planten en struiken. Dit overbodige materiaal blijft een paar dagen liggen, zodat waterdieren terug kunnen kruipen.

“Het aan de slag gaan” betekent niet alleen het tegengaan van dichtgroeien van de poel met riet, wilg en berk. Ook het leefgebied voor de kikkers en padden krijgt zo een impuls en in het open water kunnen de insecten en waterplanten beter gedijen. Terwijl de ene groep het riet en de wilgentenen terugsnoeide, verwijderden anderen de bladeren en de takken van die gesnoeide struiken. Tussendoor werden bijzondere vondsten gedeeld: kikkers die snel wegzommen naar een rustiger plekje, libellen die boven het water dansten en zelfs een salamander kwam even kijken wat er gebeurde. Ook paarden, die er graasden, toonden hun nieuwsgierigheid.

Het mooie van zo’n opschoonactie is niet alleen het zichtbare resultaat, helderder water, meer ruimte voor waterplanten en betere leefomstandigheden voor dieren, maar ook het gevoel van “samen aan de slag” gaan.

Dankzij deze inzet krijgen de poelen weer meer ademruimte. Amfibieën zoals kikkers en padden vinden er straks weer volop geschikte plekje om eitjes af te zetten. De insecten profiteren van het schonere water en ook vogels weten de opgeknapte plek weer te vinden.

Het geeft energie om te zien wat betrokkenheid kan doen. Met modder op de laarzen en een glimlach op het gezicht gingen we naar huis. Moe maar voldaan. De poel leeft weer en dat is te danken aan onze gezamenlijke inzet!

Tekst: Tinus Meilink

Foto's: Henk van Duuren en Henk Wierenga

Welkom

Onze nieuwe IVN-leden:

Gerry Kelder, Hardenberg
Harja Grendelman, Hardenberg
Michiel Scherpbier, Uelsen
Gerard Markhorst, Hardenberg
Marieke Kok-Buiter, Balkbrug

Oude Hommels

Gooi De Hommels die je gelezen hebt niet weg maar breng die naar De Koppel. Die worden klaargelegd om meege-nomen te worden door geïnteresseerden.

Sieralgen in onze zwemvijver

Op 5 november 2025 heeft Marien van Westen op uitnodiging van de Groene Loper Vechtdal in de Koppel een lezing gehouden over sieralgen.

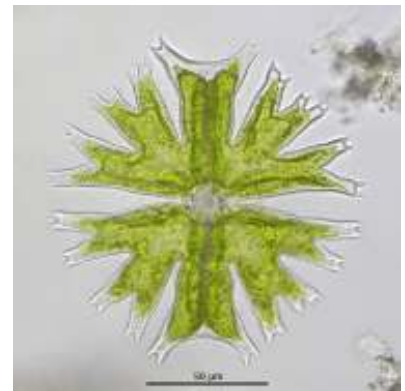
Wendy Langemaat van de Groene Loper Vechtdal heeft als hobby om sieralgen op te sporen, onder de microscoop te leggen en te fotograferen en heeft zodanig ook contact met Marien die op wetenschappelijke wijze de sieralgen in met name Drenthe in kaart heeft gebracht. Marien heeft zelfs een sieralgenatlas uitgebracht met de sieralgen in Drenthe.

Vorig jaar heb ik, Arjen, een stukje in de Hommel geschreven over de aanleg van onze zwemvijver. Wendy heeft ons gevraagd of ze in deze tamelijk nieuwe vijver zou mogen zoeken naar sieralgen. Ze heeft met een netje wat monsters genomen (en met haar handen wat waterplanten uitgewrongen) en is met de microscoop gaan zoeken naar sieralgen. En wat bleek? Er zaten erg mooie en zelfs zeldzame exemplaren in. 17 soorten sieralgen waren er aanwezig in de watermonsters. Aan het eind van dit artikel zal ik wat mooie foto's laten zien.

Al met al voor ons erg verrassend dat naast allerlei libellen, waterkevers en salamanders er ook een grote verscheidenheid aan erg mooie algen aanwezig is in onze vijver. Ik heb mij voorgenomen in het vervolg een sierlijke duik te nemen in de vijver en met een sierlijke zwemslag door het water te gaan om niet al te veel uit de toon te vallen.

Onze dank aan Wendy en Marien die ons een inkijkje hebben gegeven in deze bijzondere algenwereld.

Met vriendelijke groeten,
Arjen Meerman & Alice van Lenteren

Onderstaand wat informatie over sieralgen uit de presentatie van Marien

Wat zijn sieralgen?

Zoetwateralgen

behoren tot de groene algen (Chlorophyta).

familie van de draadalgen (Spyrogyra, Zygnema).

Op grond van moleculair onderzoek worden ze volgens de nieuwste inzichten bij de kranswieren (Charophyta) ingedeeld.

Microscopisch klein

meestal tussen 10 en 300 μm (0,01-0,3 mm)

zonder wortel, stengel, bladeren en bloemen.

Eencellig

grootste cellen uit het plantenrijk, soms wel 1 mm groot.

Symmetrisch opgebouwd

daardoor zeer opvallend

Verdeeld in twee semi-cellen

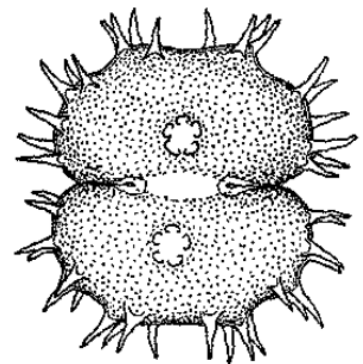
vaak met een duidelijke insnoering (isthmus)

Milieu

zwak gebufferd, zwak zuur, matig voedselrijk water

vennen, poelen, regenplassen

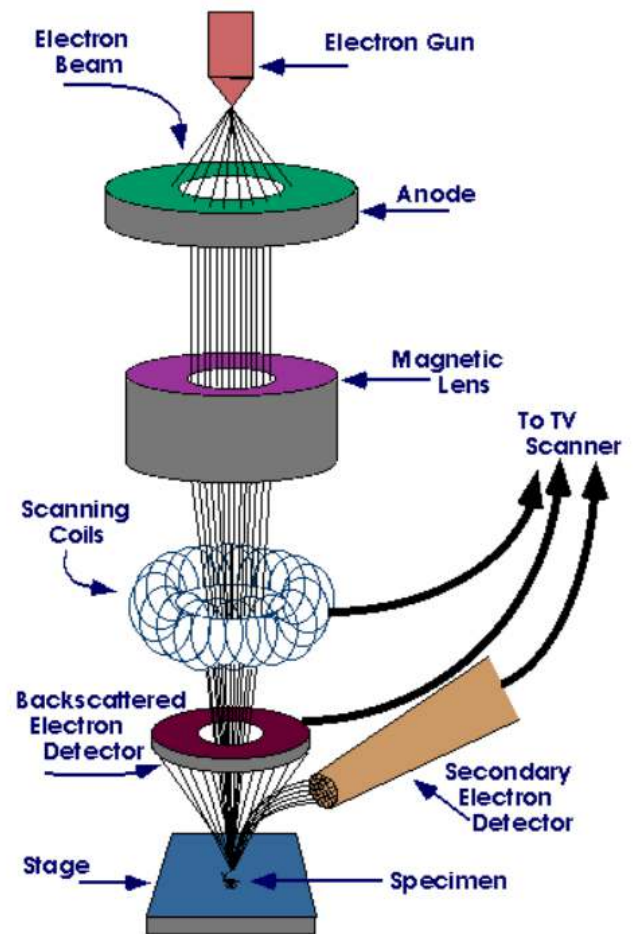
Sieralgen worden in het Engels ook wel *desmids* genoemd.

Hoe bestudeer je sieralgen?

Elektronenmicroscopie (SEM)

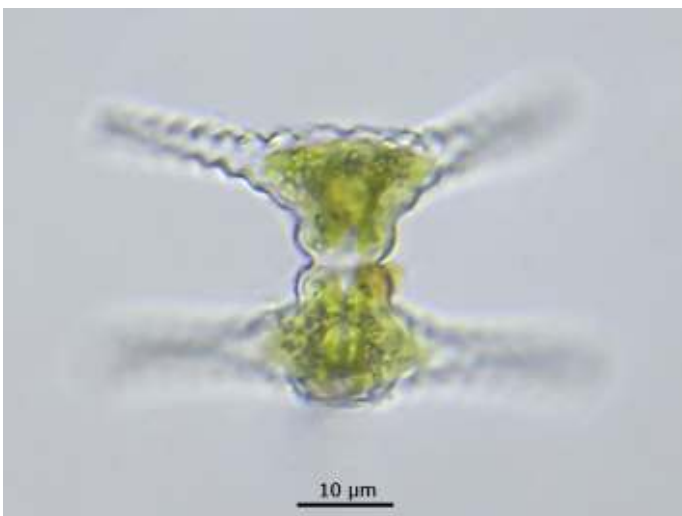
Je kijkt naar de reflectie van elektronen op het oppervlak. Preparaat is bedekt met een goudlaagje.

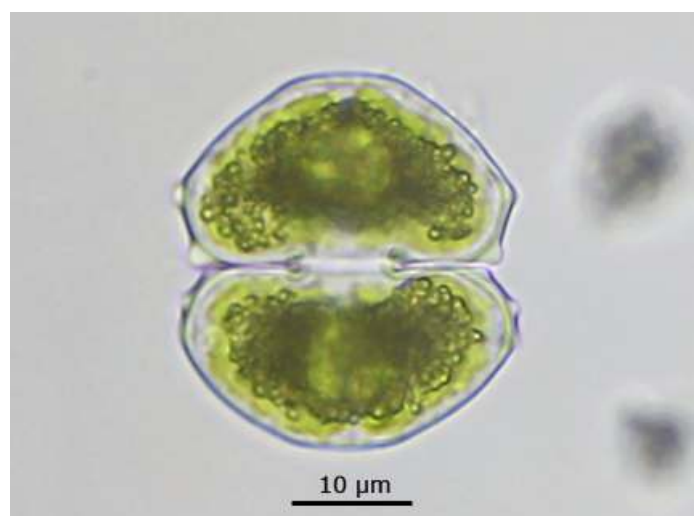
Lichtmicroscopie

Welke sieralgen zijn er zoal gevonden in onze vijver?

Staurastrum pingue

Cosmarium angulare

Closterium boergesenii

Euastrum oblongum

Oblongum delend

De liefde hangt in de lucht

Na een lange periode van sneeuw en ijs en een koude gure noordoostenwind, gaat het weer ineens de goede kant op. Leuk was het niet deze winter, we konden soms een week de deur niet uit. De straat lag met sneeuw en was bevroren en niemand was bereid om te strooien, onze auto stond in de verte op ons te wachten. En ineens was daar de zon en we zaten in één klap in de veel te vroege lente. Natuurlijk waren we blij, weg smolt de sneeuw, we konden weer naar buiten. De zanglijster was weer terug en het gezang van de vogels barste los. Het moment van verleiding was in volle gang, welk nestkastje was het meest romantische. Wie wil er in mijn huisje wonen om een knusse start te maken alleen voor ons twee.

Maar ja, echt voorjaar is het nog niet en toch zie ik twee citroenvlinders samen dansen in de zon. De bomen schieten in de knop en ja, na een week van zonneschijn staat de prunus, in de tuin, in bloei. Hoog boven in de lucht cirkelen een paar buizerds om elkaar heen. Kijk, in de lente is de liefde overal, in korte tijd maken de meeste dieren elkaar het hof. Het duurt maar kort, want daarna is het vaak weer over en gunnen ze elkaar niets. Uitzonderingen zijn er wel in de dierenwereld. Ze kiezen voor elkaar en komen altijd weer terug voor die ene speciale knuffel aan het begin van het broedseizoen.

We maken onze eerste wandeling weer en genieten van de vogelgeluiden en de warme zon die tussen de bomen door schijnt. Nog even en dan begint het echte voorjaar en vergeten we snel die nare koude periode die achter ons licht. Het is net of je iedere lente opnieuw verliefd wordt en we genieten van een nieuwe start vol geluiden, geuren en kleuren.

Buitengroetjes, Jacqueline Slootweg

Foto's: André Kok

Pimpelmees in achtertuin

Blauwborst in Engbertsdijkerven

Ooievaars in Rheezermaten

Eindejaars wilde-plantentelling

Nu alweer een paar jaar doen we als Plantenwerkgroep mee met de eindejaars wilde-plantentelling. Dit wordt georganiseerd door FLORON, Floristisch Onderzoek Nederland. Deze stichting zet zich al 30 jaar in voor onderzoek en bescherming van wilde planten in Nederland. Doel van de telling is wilde en verwilderde planten in kaart te brengen om klimaatverandering te monitoren.

Onze groep ging op 2 januari j.l. kijken in de Koppel tuin. Helaas stond er niet veel in bloei! We zagen slechts 5 bloeiende planten. En wel een echte laatsteling het boerenwormkruid, straatgras, madeliefje, gewoon duizendblad en een paardenbloem. Een schrale oogst. Door het koude weer?

In het land waren 532 soorten geteld. Waarvan het madeliefje, straatgras en paarse dovenetel het meest geteld waren. Het gemiddelde was 13 soorten.

Tekst: Janny Leenheer; foto's: André Kok

Gewoon duizendblad

Boerenwormkruid

Vogelweetjes

Het mysterieuze broedproces van de koekoek

De koekoek is een broedparasiet. Dit houdt in dat ze haar eieren laat uitbroeden en de jongen laat grootbrengen door een ander soort vogel. Deze wordt waardvogel genoemd. In Afrika komen meerdere soorten broedparasieten bij vogels voor, zoals alle soorten van de widavogels. Die hebben per soort een vaste waardvogel. Zo heeft bijvoorbeeld de koningswida als vaste waardvogel de tropische granaatastrilde.

De koekoek met de grootte van een tortelduif heeft meerdere soorten waardvogels en die zijn stuk voor stuk beduidend kleiner dan de koekoek zelf. De meest bekende waardvogels voor de koekoek zijn de kleine karekiet, de braamsluiper, de graspieper, de heggenmus en de witte en gele kwikstaart.

In de praktijk gaat het mannetje van de koekoek opsporen waar een waardvogel een geschikte nestgelegenheid aan het inrichten is. Met zijn roep attendeert hij het vrouwtje daarop. Die wacht tot er meerdere eitjes van de waardvogel in het nest liggen. Eerst dan legt het vrouwtje koekoek haar eigen eitje daartussen. Bijzonder knap dat ze de kleur en tekening van het waardvogelei bij haar eigen ei weet na te bootsen.

Dat het koekoeksei veel groter is dan haar eigen eieren deert de waardvogel niet. Zij broedt alle eieren uit, dus ook het koekoeksei. Als de jonge koekoek voldoende is aangesterkt eist zij de gehele nestinhoud voor zich alleen op. Hierbij draait zij de jonge vogeltjes en achtergebleven eitjes met haar rug op de rand van het nest om ze daarna naar buiten te kieren. Hoe wreed kan de natuur zijn!

Nu heeft het koekoeksjong het rijk voor zich alleen.

Voor de waardvogels breekt er nu een drukke tijd aan. De jonge koekoek blijkt haast onverzadigbaar en de waardvogels stoppen de openstaande snavel van het jong telkens vol met voedsel. Daarbij zitten ze soms boven op de kop van de jonge koekoek.

Moeder koekoek vindt het allemaal best. Zij ziet op deze wijze kans om in het broedseizoen bij de verschillende waardvogels één voor één wel 20 jongen groot te (laten) brengen.

De niet zo schuwe heggenmus

De heggenmus (*Prunella modularis*) is geen echte mus. Hij is zelfs geen familie van de huismus en de ringmus. Er is ook weinig of geen gelijkenis met beide laatstgenoemde soorten. Aan de dunnere vorm van de snavel is te zien dat de heggenmus geen zaadeter, maar een vruchten- en insecteneter is.

De huismus en de ringmus met hun dikke snavel zijn echte zaadeters. In de wintermaanden en bij voedselschaarste kan de heggenmus echter ook wel overschakelen op het eten van kleinere soorten zaden. De spierwand van de maag past zich daarbij aan en maakt het zo mogelijk de zaden te vermalen.

De heggenmus is van uiterlijk een vrij onopvallend vogeltje. Het lichaam is over het algemeen bruin met een licht blauwgrijze waas aan kop en borst. Zijn leefwijze maakt het ook niet mogelijk dat hij gauw zichtbaar zal zijn. Hij bevindt zich veelal op de grond en beweegt zich daarbij tussen struiken en heggen. Hij vertrouwt op zijn natuurlijke dekking en is niet erg schuw voor de naaste omgeving. Hierdoor loopt hij een groot risico om ten prooi te vallen aan natuurlijke vijanden. Daartoe moet zeker ook de huiskat worden gerekend.

De heggenmus is een uitstekende zanger. Zijn eerdere naam "bastaardnachttegaal" herinnert daar ook aan. Het heldere en gevarieerde liedje van de heggenmus is als een van de eersten in het vroege voorjaar te beluisteren. Qua geluid probeert hij dan te wedijveren met de zanglijster. De heggenmus is dan ook een graag geziene en gehoorde gast in particuliere tuinen.

Tekst: Wiebe Tolman

Foto's: Koekoek: www.istockphoto.com, Peter Clayton Photography; Heggenmus: www.istockphoto.com, Gert Hilbink

Wintertaling in Engbertsdijksvenen

Straatbegroeiing: Grote sneeuwroem

Blauwkleurende heidekikkers in Engbertsdijksvenen

Kieviten

Algemene ledenvergadering

Beste collegae IVN-ers,
Op woensdag 22 april 2026 houden we onze Algemene Ledenvergadering. Aanvang: 19:30 uur Locatie: De Koppel, Vechtstraat 8 te Hardenberg

De agenda voor deze avond is als volgt:

1. **Opening**
2. **Vaststellen van de agenda**
3. **Mededelingen**
Verhoging contributie door Landelijke IVN
4. **Verslag van de ledenvergadering van 2025**
Het verslag van de vorige vergadering en agenda liggen voor u klaar vanaf 19:15 uur.
5. **Financieel verslag en begroting**
Het financiële verslag wordt besproken.
6. **Verslag kascommissie**
7. **Benoemen kascontrolecommissie**
8. **Bestuursverkiezing**
Twee bestuursleden, Jaap Muilwijk en Bertil Haring, treden af en stellen zich niet herkiesbaar. Kandidaten kunnen worden voorgedragen, maar kunnen ook zelf kenbaar maken of ze bereid zijn zich als bestuurder in te zetten voor onze vereniging. Aangezien er slechts twee bestuursleden over blijven is, voor het voortbestaan van IVN Hardenberg-Gramsbergen, een minimum van drie vereist.
9. **Werkgroepen**
De verslagen van de werkgroepen staan in de Hommel.
10. **Activiteiten in onze vereniging**
 - a. De ARBO-wetgeving geldt voor alle werkgroepen binnen onze vereniging. Het opstellen van een Risico -Inventarisatie – evaluatie zal in overleg met iedere werkgroep worden opgesteld en in werking gesteld.
 - b. Digitale opslag van alle documenten vanaf beschikbaarheidsdatum realiseren.
11. **Rondvraag**
12. **Jubilea**
Er zijn jubilarissen binnen onze afdeling wegens 25-jarige of 40-jarig lidmaatschap. Zij zullen persoonlijk worden uitgenodigd en in het zonnetje gezet.
13. **Sluiting**

Aansluitend kunnen de leden, onder het genot van een hapje en drankje, nader kennis met elkaar maken en napraten. We verheugen ons op uw komst en hopen op veel inbreng en bereidheid tot inzet van onze leden.

Met vriendelijke groet,
Bestuur IVN Hardenberg-Gramsbergen

Inleveren kopij

U kunt te allen tijde kopij inleveren.
Het aantal woorden per artikel: 400 tot 800 woorden.
Graag foto's apart inleveren als JPG-bestand.
Mailadres: dehommel@ivnhardenberg.nl
De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden stukken in te korten of te wijzigen.

Start jaar 2026 van de nestkasten

Een nieuwe lente en een nieuw geluid. Zo dichtte Herman Gorter in 1889.

Onze werkgroep heeft een nieuwe coördinator en wel Bart Nijstad. Ook hebben er twee leden van het IVN zich aangemeld om in het komende seizoen nestkasten te gaan onderhouden en controleren hoeveel kasten er bezet worden en zo ja welke vogels en hoeveel eitjes en jongen. Evert Hekman gaat het waterwingebied Brucht overnemen van Henk van Duuren. Henk gaat dan het gebied bij het ziekenhuis doen en beheert ook het gemeentebos Oost. Henk zal Evert wegwijs maken. André Kok wil het parkeerterrein van Clara Feyoena Heem onder zijn hoede nemen. Ik zal hem voorlopig helpen. We hebben al een rondje gemaakt en kwamen totaal 15 nestkasten tegen, waarvan een aantal achter het hek van het bouwterrein. Dat gaan we wel kortsluiten met de toekomstige bewoners/beheerders.

Het Klimbergbos wordt door Piet Ramaker beheerd. Marinus Oogjes was jarenlang beheerder bij de Rheezerbelten. Hij is gestopt wegens te veel vernielingen. Hij blijft actief met het maken en repareren van nestkastjes.

Onze coördinator Bart beheert het Gemeentebos West. Marinus Benning beheert de kasten in het Collendoornbos. En met Martha Deierkauf beheer ik camping De Zandstuve.

Bij het hospice Hardenberg hingen 4 nestkasten, waarvan twee gekregen van Marinus Oogjes en één gekregen van Joke Soer. Helaas is een boom vorig jaar omgewaaid en een lijsterbes was verrot en moest omgehakt worden. De beide nestkastjes zijn gered en Kasper Weegenaar, tuinman bij het hospice en ook IVN lid, heeft ze gerepareerd en opgehangen. Gelukkig gebeurde het een en ander na het broedseizoen. In beide geredde nestkasten is gebroed en zijn de mezen uitgevlogen.

Over De Zandstuve kan ik nog vertellen dat ik het eerst jaren met Herman Hijink heb gedaan. In 2020 hebben Martha en ik het van Herman overgenomen. We begonnen met 30 nestkasten. We vinden het ieder jaar weer zo bijzonder. Je wordt er zo gelukkig van om die eitjes in de nestkasten te zien, dan moeder vogel - vaak koolmees of pimpelmees - die op de eitjes zit en je aankijkt van wat kom je doen!

Als de eitjes uitgebreed zijn en ik zie die vooral eerst opengesperde bekjes, dan word ik helemaal warm van binnen. Dat is geluk! En iedere week erna tot ze uitgevlogen zijn.

Ook maken we mee dat de nestkasten leeg blijven of dat er eitjes niet uitgebreed zijn. Dat hoort erbij. Dat is het leven. Want ook hebben we ondertussen nog maar 19 van de 30 nestkasten op De Zandstuve. Er is veel uitgebreid op de camping en daarom bomen weggehaald met nestkasten.

De tijdelijke gasten op de camping betrekken we erbij en laten we meekijken; het liefst kinderen. Die vallen gelijk stil.

*Een nieuwe lente en een nieuw geluid:
Ik wil dat dit lied klinkt als het gefluit,
Dat ik vaak hoorde voor een zomernacht
In een oud stadje, langs de watergracht -
In huis was 't donker, maar de stille straat
Vergaarde schemer, aan de lucht blonk laat
Nog licht, er viel een gouden blanke schijn
Over de gevels in mijn raamkozijn.
Dan blies een jongen als een orgelpijp,
De klanken schudden in de lucht zoo rijp
Als jonge kersen, wen een lentewind
In 't boschje opgaat en zijn reis begint.*

Zo luidt het begin van het grote epos Mei van Herman Gorter.

Tekst: Janny Leenheer

Foto's: Janny Leenheer en André Kok

Biodiversiteit in jouw omgeving verhogen?

Jij kan het verschil maken. Help je mee?

Vorig jaar heb ik jullie in de Hommel meegenomen in wat de stichting Hoopheggen doet. Bedankt voor al jullie positieve reacties.

De afgelopen winter zijn er weer heel veel meters aangeplant in Nederland door de vrijwilligers van Hoopheggen. Echter **niet** in de gemeente Hardenberg. Dat is natuurlijk jammer want waarom zou het ook niet kunnen in Hardenberg. Daarom deze oproep om naar je eigen stuk(je) grond te kijken of die van je buurman, vriend, opa om te zien of er geen plaats is voor een heg langer dan 200 meter. Dit kan een heg zijn op een erf grenzend aan een weiland met paarden of koeien die iets te knabbelen willen hebben, het kan een aantal heggen zijn in een bepaalde vorm op een stukje grond bij het huis, het kunnen brede heggen worden met meerdere struiken in de breedte etc.

Belangrijk voor de biodiversiteit is dat er verschillende struiken in de heg gemengd worden. Hoopheggen geeft een mixvoorstel passend bij de grondsoort en de doelstelling van de heg. In principe altijd een dubbele rij (vier struiken op een strekkende meter).

Het **bestuur van IVN Hardenberg-Grambergen** heeft aangegeven graag actief mee te willen helpen om samen met Hoopheggen en de gemeente Hardenberg een impuls te geven aan het planten van heggen in Hardenberg om de biodiversiteit en de betrokkenheid van mensen te vergroten. Als plantbaas van Hoopheggen zal ik dat waar mogelijk coördineren. Wil je advies of heb je suggesties dan graag

even een mail naar a.meerman@plantbaas.hoopheggen.nl.

Het plantseizoen loopt van november tot en met februari. Vanaf maart gaan we weer adviseren over het aanplanten van nieuwe heggen in het winterseizoen. Dus nu is de tijd om in actie te komen.

Nog even wat achtergrondinformatie:

Zoals jullie misschien weten is de biodiversiteit de laatste 50 jaar drastisch teruggelopen. Onder andere intensieve landbouw met gewasbeschermingsmiddelen en eenzijdige monoculturen hebben ervoor gezorgd dat bijvoorbeeld de insectenpopulatie met 70% is afgenomen. Daardoor zijn er minder vogels en dramatisch veel minder bestuivers. Ook de biodiversiteit in de grond is sterk afgenomen.

Dit baart (bijna) iedereen zorgen maar wat kunnen wij eraan doen? Naast proberen meer biologisch te eten (geen gif in de grond en in je mond) en het steunen van de landbouwtransitie is er een activiteit waar iedereen bij kan helpen.

Sinds de jaren 50 zijn heggen door het gebruik van prikkeldraad (hoef je niet te snoeien) en het maximaliseren van landbouwgronden (ruilverkaveling) zo goed als verdwenen uit het landschap. Heggen zijn echter heel goed om de biodiversiteit (insecten, vlinders, vogels, egels etc.) te vergroten, CO₂ op te vangen, water vast te houden en fijnstof uit de lucht te filteren. Tevens zorgen heggen voor goede natuurlijke verbindingswegen, belangrijk voor het voortbestaan van insecten en andere dieren.

Hoopheggen is een stichting die probeert om met behulp van zoveel mogelijk vrijwilligers zoveel mogelijk gevarieerde inheemse heggen aan te planten. Op de website van Hoopheggen kunnen mensen zich aanmelden die een heg zouden willen hebben. Als de heg meer dan 200 meter lang is (zo'n 800 stuks struiken) dan verzorgt Hoopheggen advies op maat over welke struiken je het beste kan planten passend bij de grondsoort en of je bijvoorbeeld een heg wilt geschikt voor het knabbelen van koeien en/of paarden of dat je bijvoorbeeld veel vlinders in je tuin wilt zien.

Je kan de struiken bij Hoopheggen bestellen tegen gereduceerd tarief (vanwege sponsoring) en je levert zelf ook wat vrijwilligers en koffie/lunch voor de zaterdagmorgen dat er geplant gaat worden. Hoopheggen zorgt dat er twee plantbazen (en graafmateriaal) aanwezig zijn met een aantal vrijwilligers van Hoopheggen. We starten op zaterdagen om 9.00 uur en ongeveer om 12.30 uur staan alle struiken op de juiste plaats en heeft iedereen een paar uur gewerkt aan een mooie heg.

Op de website van Hoopheggen zie je al de plantdagen waar je als vrijwilliger een zaterdagmorgen zou kunnen gaan helpen. Iedereen kan een struik planten (onder begeleiding) en je ziet dan ook alle leeftijden meehelpen. Erg gezellig en

gezond om samen buiten bezig te zijn en iets goeds te kunnen doen voor de biodiversiteit in jouw omgeving.

Mijn doelstelling is om als plantbaas bij Hoopheggen in Hardenberg zoveel mogelijk heggen te gaan planten met zoveel mogelijk vrijwilligers. Kijk ook eens op de website hoopheggen.nl en doe gezellig een zaterdagmorgen mee. Ik heb een groepsapp gemaakt voor de vrijwilligers in Hardenberg zodat we elkaar op de hoogte kunnen houden van plantdagen etc. Geef even door als je ook een keer mee wilt doen (neem gerust ook kinderen mee ter lering en vermaak).

Met vriendelijk groeten,
Arjen Meerman

Zoveel mogelijk heggen planten met zoveel mogelijk mensen

hoopheggen.nl
a.meerman@plantbaas.hoopheggen.nl

Hoop heggen

Van de Insectenwerkgroep

Insecten in het voorjaar

Eind februari liep de temperatuur sterk op en op de zonnige dagen was dat voor de overwinterende dagvlinders ook het signaal om wakker te worden. Het ging dan voornamelijk om citroenvlinders (1e foto), maar ook dagpauwogen (2e foto) en atalanta's (3e foto) werden soms gezien. Net als de nog wat zeldzamere kleine vos en grote vos, blijven deze dagvlinders als volwassen vlinder (imago genoemd) in de winter in leven om in het vroege voorjaar weer te ontwaken. Waar de meeste van die vlinders beschutte plekken op zoekt zoals schuren, zolders of kelders, blijft de citroenvlinder gewoon hangen aan een takje. Ze hebben namelijk een soort antivries in hun bloed om te zorgen dat ze niet doodvriezen. Bij de libellen heeft de bruine winterjuffer een vergelijkbare tactiek.

Diverse soorten kevers, vliegen, muggen en nachtvlinders kruipen in de winter ook weg. In gebouwen is het natuurlijk (net iets) warmer dan buiten, maar ook het wegkruipen achter een stukje schors is soms al voldoende omdat het daar net wat warmer blijft. Deze soorten kunnen op de eerste warmere dagen van het vroege voorjaar dus al op zoek naar voedsel en partners. Bij de bijen kun je in het vroege voorjaar voornamelijk hommels zien en dat zijn altijd koninginnen. De andere hommels van vorig jaar zijn allemaal gestorven, maar de koninginnen overwinteren en zoeken in het vroege voorjaar een plekje om hun eitjes te leggen. Voor al die insecten die al vroeg in het jaar vliegen,

zijn de vroegbloeiende plantensoorten van levensbelang. Soorten als paarse dovenetel, wilg en sleedoorn zorgen voor nectar om energie te geven voor de insecten die uit de winterslaap ontwaken.

Plannen

Nu de temperaturen weer oplopen gaan we ook weer beginnen met de nachtvlinderavonden. Net als de afgelopen 8 jaar, gaan we ook komend seizoen weer elke maand in de Rheezermaten nachtvlinderen tussen half maart en half oktober. Daarnaast staan we ook weer op verschillende andere plekken, deels in samenwerking met andere IVN-afdelingen. Ook staan we dit jaar een aantal keer bij Natuuractiviteitencentrum De Koppel. De Koppel organiseert namelijk een 600-soortenjaar in de Koppeltuin. Daarbij wordt geprobeerd om minimaal 600 verschillende soorten flora en fauna te vinden in 2026. Het gaat om het stukje van het Vechtpark tussen de Koppel, de Vecht en de uitmonding van de Radewijkerbeek. Op 1 mei en 21 augustus gaan we daar bij droog weer en temperaturen van minimaal 8 graden ook met de nachtvlinderopstelling staan om hopelijk veel soorten toe te kunnen voegen. Daarbij is iedereen welkom, aanmelden is niet nodig. Aanvang is ca. een half uur na zonsondergang. Meer informatie volgt op de website van De Koppel, www.dekoppel.com.

Tekst: Jari Kampjes
Foto's: André Kok

Jaaroverzicht bijzondere vogelwaarnemingen

in de gemeente Hardenberg in 2025

In 2025 werden er 189 soorten vogels waargenomen in de gemeente Hardenberg. Daarbij zijn ontsnapte en uitheemse vogels niet opgenomen in de lijst. Daarmee zijn er 5 soorten minder gezien dan in 2024. Ook zijn er best veel soorten die in 2025 maar heel kort of in lage aantallen zijn gezien. Het voorjaar verliep ook wat vreemd met soorten als braamsluiper die al best vroeg in het jaar aanwezig waren, maar daarna duurde het best lang voordat diverse andere trekvogels echt goed aanwezig waren. Dat zorgde waarschijnlijk ook voor een wat meer gehaaste voorjaars trek, zodat de bijzondere trekvogels zich ook minder lieten zien. In de afgelopen tien jaar zat het aantal waargenomen soorten in de gemeente Hardenberg telkens tussen de 188 en 198 soorten. Dus wat dat betreft was 2025 wel een iets magerder jaar, maar was het ook weer zeker niet slecht. Er zaten weer genoeg mooie waarnemingen tussen!

We hebben in de winter altijd grote groepen ganzen en zwanen van diverse soorten die in deze regio overwinteren. Soms zitten daar ook nog bijzondere soorten tussen zoals een rotgans, een soort die normaal voorkomt aan de kust. In de winter hebben we ook redelijk veel verschillende soorten eenden met daartussen soms pijlstaarten, brilduikers en ook eenmalig een vrouwtje nonnetje. In het voorjaar zijn de waterbergingen en de plasjes langs de Vecht goede plekken om steltlopers te zien. Er zaten dit jaar ook bijzondere waarnemingen tussen zoals Temmincks strandloper, zilverplevier, bontbekplevieren en kluten. Er werd zelfs een steltkluut ontdekt, een zwart-witte vogel met lange rode poten. De laatste waarneming van deze soort dateerde alweer van 2018.

Bij de sterns en meeuwen lieten de zeldzamere soorten zich minder makkelijk zien. Zo werden er van de reuzenstern, zwarte stern en grote mantelmeeuw wel enkele individuen gezien, maar telkens alleen overvliegend. Een zwartkopmeeuw liet zich begin juni gelukkig wat beter zien. Naast zwarte wouw en zeearend werd er met de slangenarend nog een bijzondere roofvogel gezien. Deze soort wordt de laatste jaren steeds vaker in Nederland gezien. Voor het derde jaar heeft er een paartje grauwe kiekendieven een broedpoging gedaan in de omgeving van Kloosterhaar. Wederom wisten de ouders een aantal jongen groot te brengen. Een van deze jongen werd eind augustus waargenomen in de omgeving van Bremen en heeft in zijn eerste maanden al een hele vlucht weten te maken. Alle in Nederland broedende uilen werden in de gemeente Hardenberg gemeld, waaronder dus ook de oehoe en de velduil. Roerdompen zijn zeer moeilijk te vinden als ze in het riet verstopt staan, maar toch werden er enkele gemeld. De draaihals is net zo'n goed gecamoufleerde soort, maar tijdens de najaars trek werd er één gefotografeerd bij Rheeze. Daarmee werden alle in Nederland broedende spechten waargenomen in de gemeente Hardenberg in 2025.

De fluitier (zie foto) heeft een herkenbare zang, maar dat geluid werd maar vier keer gehoord. In de winter waren er

enkele waarnemingen van de barmsijs. De cetti's zanger heeft ook een herkenbare zang, maar is doorgaans veel makkelijker te horen dan te zien. Deze soort rukt de laatste jaren steeds verder op naar het noorden en is nu voornamelijk te horen bij de Vloelvelden bij De Krim en de Waterberging Grootte Scheere. Ook waren er in 2025 enkele waarnemingen van baardmannetjes, sprinkhaanzanger en nachtegaal.

De frater is een vogelsoort uit met name Noorwegen, die in de winter in Nederland soms gevonden kan worden langs de kust. Opvallend was dus dat er eind december 2024 een groep van enkele tientallen fraters gevonden werden aan de Rauwbloksweg. Dat maak je niet snel mee zo ver het binnenland in. Ze bleven tot begin februari 2025 in de omgeving,

maar waren door hun rusteloze gedrag niet altijd makkelijk te vinden op de uitgestrekte akkers. Bijzonder was dus dat half november 2025 voor de tweede winter op rij fraters werden gezien aan de Rauwbloksweg.

Aan de oostkant van het land verwacht je nog eerder een grauwe gors. Deze landelijk zeldzame soort werd ontdekt in een kruidenrijke voedselakker naast een boerderij, waar veel zangvogels op af kwamen. Hoewel het akkertje net buiten de gemeente ligt, liet de vogel zich af en toe ook zien in de bomen die net binnen de gemeente Hardenberg staan. In april werd er op een geluidsrecorder een zingende Europese kanarie in Baalder vastgelegd. Begin oktober werd op diezelfde geluidsrecorder een roepende bladkoning opgenomen. Twee landelijk zeldzame vogels, die toch aan de rand van de stad van zich laten horen. Ook was er een roepende hop die opgepikt werd op een geluidsrecorder. Ten slotte zijn er van zowel de grauwe klauwier als de nachtzwaluw weer enkele waarnemingen gedaan. Deze soorten blijven zeldzaam in de gemeente, maar zijn wel elk jaar op de bekende locaties te vinden.

Tekst en foto: Jari Kampjes

Verslag van activiteiten

De volgende artikelen zijn ook te vinden op onze website www.ivnhardenberg.nl.

Onderhoud tunnels voor padden

Vanaf eind februari tot april ontwaken de padden uit hun winterslaap en trekken naar hun geboortewater. Daar planten ze zich voort. Om te voorkomen dat de padden worden platgereden zijn er paddenoversteekplaatsen gerealiseerd. Ze steken niet over, maar via tunnels onder de paden bereiken ze het gebied waar ze paren en hun eieren afzetten.

In Hardenberg ligt een van deze oversteekplaatsen tussen de Grote Beltenweg en de Veldbrakenweg over een afstand van 550 meter. Via een voor padden onneembare muur worden ze naar de tunnels geleid die onder de weg door lopen. Zo trekken ze in het voorjaar van de Rheezerbelten naar het plas-drasgebied de Rheezermaten en in het najaar weer terug.

Door de ligging aan het bosgebied zijn de aanlooppaden voor de padden te hoog door al het gevallen blad en raken de ingangen van de tunnels verstopt. Wordt daar niets aan gedaan, dan klimmen de padden zonder probleem over het muurtje met voorspelbare gevolgen door het vele verkeer dat over de Rheezerweg rijdt.

Twee keer per jaar zorgt de werkgroep Landschapsonderhoud IVN Hardenberg-Gramsbergen ervoor dat de aanlooppaden en tunnels voor de padden in uitstekende conditie zijn voor hun trek. Harken, snoeien, vegen en ontstoppen. Een hele klus, maar vele handen maken licht werk. Ook dit voorjaar kunnen de padden veilig de Rheezermaten opzoeken om en daar te zorgen voor voldoende nageslacht.

Tekst en foto's: Henk van Duuren

Wandeling Rheezermaten/Clara Feyoena

Op zaterdag 18 oktober 2025 namen ruim 20 personen deel aan de excursie over de Rheezermaten, de Rheezerbelten en de betekenis Clara Feyoena van Raesfelt-van Sytzama voor dit gedeelte van de gemeente Hardenberg. De natuurgidsen Jaap Muilwijk en Jacobien Dijkstra gaven inzicht in zowel geschiedkundige als natuurhistorische ontwikkeling van de gebieden. Op diverse plekken werd stil gestaan en uitleg gegeven over o.a. de voormalige heide, het ontstaan van het trilveen, het planten van bomen om verstuving te voorkomen en gebruik van het hout van de Rheezerbelten. Jacobien doceerde over Clara Feyoena en haar idealen. Ze gaf er een bijzonder tintje aan door op diverse plekken een gedicht van deze vrouw voor te dragen. Het deed de luisteraars beseffen dat liefde voor de natuur en haar schoonheid van alle tijden is. Aandacht was er voor de sporen van das en vos, waarna Jaap Muilwijk vertelde over de padden, hun jaarlijkse trek en het ontstaan van de paddentunnels en het onderhoud daarvan. De deelnemers kunnen terugkijken op een inspirerende en verwondering wekkende excursie.

Tekst en foto's: Henk van Duuren

Sporen van een das (links) en een ree (rechts)

Foto's: André Kok

Het bestuur

IVN HARDENBERG-GRAMSBERGEN

Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid

(ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 40062389)

Samenstelling bestuur

Voorzitter / dagelijks bestuur

Henk van Duuren

Secretariaat / dagelijksbestuur

Jaap Muilwijk

Penningmeester / dagelijks bestuur

Wim van As

Algemeen lid

Bertil Haring

Ledenadministratie: André Kok

e-mail: ledenadministratie@ivnhardenberg.nl

Redactieadres De Hommel: Ereprijs 5A, 7772 NT Hardenberg

e-mail: dehommel@ivnhardenberg.nl

Afdelingssecretaris:

e-mailadres IVN afdeling: secretariaat@ivnhardenberg.nl

Website: www.ivn.nl/afdeling/hardenberg-gramsbergen

De werkgroepen

Voor informatie over de werkgroepen, neem contact op met het afdelingssecretariaat

Mail: secretariaat@ivnhardenberg.nl.

Werkgroep Excursies

Jaap Muilwijk

Werkgroep Insecten

Julian Overweg en Jari Kampjes

Werkgroep Landschapsonderhoud

Marinus Benning en Gerard Timmerman

Werkgroep Nestkasten

Bart Nijstad

Werkgroep Paddenstoelen

Lydia de Waard-Levöleger

Werkgroep Planten

Marijke Hagg

Werkgroep Vogels

Jari Kampjes en Julian Overweg

Werkgroep Zoogdieren

Thirza Wesselink

Contactpersoon Jeugd

In samenwerking met De Koppel

Hout voor de open haard

HOUTPRIJZEN 2026

	Cat. A	Cat. B	Cat. A	Cat. B
	1 m ³	1 m ³	1½ m ³	1½ m ³
Derden	€ 80,00	€ 70,00	€ 120,00	€ 105,00
IVN-lid	€ 75,00	€ 65,00	€ 115,00	€ 100,00

Categorie A: Eik, Beuk, Amerikaanse Vogelkers, Acacia, Fruitboom.

Categorie B: Els, Populier, Es, Berk. Iep, etc.

Prijzen zijn afgerond op vijftallen

Bezorgen aan huis (gestort geleverd) per vracht:

Hardenberg € 12,50

Gramsbergen, Dedemsvaart € 17,50

Bel voor informatie en prijzen: Jaap Muilwijk, tel. 06 2954 4615

Afhaalpunt: "De Steenuil", Bosweg te Hardenberg

Zolang de voorraad strekt

Blauwkleurende heidekikkers in Engbertsdijksvenen

heijink

BOEKHANDEL & UITGEVERIJ

MARKT 23 7772 AE HARDENBERG T 0523-261 392

NICHE
stichtingniche.nl

Stichting NICHE steunt IVN Hardenberg-Gramsbergen

"DE GROOTSTE KAMPEERWINKEL VAN OVERIJSSSEL!"

4000M²

KAMPEER & OUTDOOR REILING

Kampeer en outdoor Reiling
Loswal 2, 7772TT Hardenberg
0523 260398, info@kampeerenoutdoorreiling.nl
www.kampeerenoutdoorreiling.nl

www.misker.nl

Twee ijzersterke merken onder één dak

Fuut - *Podiceps cristatus*
Foto: André Kok

Woensdag 22 april: Algemene Ledenvergadering om 19:30 uur in De Koppel,
Vechtstraat 8 te Hardenberg

Iedere natuurliefhebber is welkom

Lid worden van IVN Hardenberg - Gramsbergen ?

Met ingang van 1 januari 2023 ontvangen de leden 2 x per jaar ons afdelingsblad "De Hommel". Daarnaast ontvangt u 4 x per jaar het blad "Mens en Natuur" van het landelijke IVN.

Leden kunnen gratis meedoen met onze excursies en verenigingsactiviteiten.

De contributietarieven: € 25,00 voor leden, huisgenoot-leden en jeugdleden € 6,00, donateurs € 10,00 per jaar. De contributie wordt geïnd door IVN Nederland.

Het lidmaatschap duurt minimaal één jaar. Het lidmaatschapsjaar loopt van de datum van inschrijving tot één jaar daaropvolgend. Het wordt steeds automatisch met een jaar verlengd.

U kunt het lidmaatschap tot een maand voor het lidmaatschap afloopt opzeggen. Dat kunt u doen bij het landelijk IVN t.a.v servicedesk, PB 20123, 1000 HC Amsterdam of bij André Kok, E-mail: ledenadministratie@ivnhardenberg.nl

Voor donateurs en adverteerders: ons IBAN bankrekeningnummer is: NL24 RABO 0384977006.